

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

6 maart 2026

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

**betreffende een verzekerde toegankelijkheid
van verkiezingsinhoud, verkiezingen en
kiesmaterieel voor personen
in een handicapsituatie**

(ingediend door mevrouw Carmen Ramlot c.s.)

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

6 mars 2026

PROPOSITION DE RÉSOLUTION

**visant à garantir l'accessibilité
des contenus électoraux, des élections et
du matériel électoral aux personnes
en situation de handicap**

(déposée par Mme Carmen Ramlot et consorts)

N-VA	: Nieuw-Vlaamse Alliantie
VB	: Vlaams Belang
MR	: Mouvement Réformateur
PS	: Parti Socialiste
PVDA-PTB	: Partij van de Arbeid van België – Parti du Travail de Belgique
Les Engagés	: Les Engagés
Vooruit	: Vooruit
cd&v	: Christen-Democratisch en Vlaams
Ecolo-Groen	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
Anders.	: Anders.
DéFI	: Démocrate Fédéraliste Indépendant
ONAFH/INDÉP	: Onafhankelijk-Indépendant

Afkorting bij de nummering van de publicaties:		Abréviations dans la numérotation des publications:	
DOC 56 0000/000	Parlementair document van de 56 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer	DOC 56 0000/000	Document de la 56 ^e législature, suivi du numéro de base et numéro de suivi
QRVA	Schriftelijke Vragen en Antwoorden	QRVA	Questions et Réponses écrites
CRIV	Voorlopige versie van het Integraal Verslag	CRIV	Version provisoire du Compte Rendu Intégral
CRABV	Beknopt Verslag	CRABV	Compte Rendu Analytique
CRIV	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaalde beknopt verslag van de toezpraken (met de bijlagen)	CRIV	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)
PLEN	Plenum	PLEN	Séance plénière
COM	Commissievergadering	COM	Réunion de commission
MOT	Moties tot besluit van interpellaties (beigekleurig papier)	MOT	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Deze legislatuur biedt kansen om iets te doen aan de toegankelijkheid van verkiezingen, want zowel apparaten als programma's zijn aan vernieuwing toe, meer bepaald voor elektronisch stemmen. De gelegenheid is er dus om voor personen in een handicapsituatie de toegankelijkheid van verkiezingen te verbeteren en breder te benaderen. Dat is de strekking van dit voorstel van resolutie.

In zijn beleidsverklaring van 14 maart 2025 heeft minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken Bernard Quintin uitgelegd dat er in overleg met de verschillende beleidsniveaus een strategie tot stand moet komen voor de vervanging van het elektronisch stemmaterieel en -systeem, waarvoor het contract begin 2027 afloopt. Het nieuwe systeem zou in een waarheidsgetrouwe omgeving moeten worden getest en zelfs vanaf 2029 in gebruik worden genomen. Vervolgens heeft de minister dat standpunt bevestigd in zijn beleidsnota's "Verkiezingen" van 2025 en 2026, waarin hij zich vastberaden toont om in dialoog met de betrokken verenigingen en instanties vooruitgang te boeken op het gebied van toegankelijkheid voor personen in een handicapsituatie. Dit voorstel van resolutie wil dat voornemen sturen door bepaalde bakens uit te zetten.¹

Uit de rapporten en adviezen ter zake blijkt dat thans niet iedereen zijn politieke rechten kan uitoefenen zonder daarbij op obstakels te stuiten. Het effectieve genot van de politieke rechten is echter een kwestie van waardigheid van de burger en respect voor de verbintenissen die België is aangegaan ten gunste van de mensenrechten. Daarom willen de indieners van dit voorstel van resolutie concrete, fysieke deelname aan de verkiezingen aanmoedigen in alle situaties waar dat mogelijk is.

Het is dus belangrijk dat de beoogde toegankelijkheid stoelt op een omgevingsgerichte benadering van de handicap, waarbij die handicap niet langer wordt gezien als iemands intrinsieke eigenschap. In de nieuwe benadering zijn het de omstandigheden, omgeving en situaties, in combinatie met de eigen kenmerken, die leiden tot een "handicapsituatie" waar de betrokkene in terechtkomt. Bovendien is dat ook de lezing van de definitie die wordt gehanteerd in het Verdrag van de

¹ Beleidsverklaring "Verkiezingen", *Parl. St., Kamer*, 2024-2025, DOC 56 0767/021; Beleidsnota "Verkiezingen", *Parl. St., Kamer*, 2024-2025, DOC 56 0856/021; Beleidsnota "Verkiezingen", *Parl. St., Kamer*, 2024-2025, DOC 56 1282/021.

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Cette législature offre des opportunités au niveau de l'organisation de l'accessibilité aux élections: le matériel ainsi que les logiciels informatiques doivent être renouvelés notamment concernant le vote électronique. C'est l'occasion de renforcer et de repenser plus largement l'accessibilité aux élections pour les personnes en situation de handicap; la présente proposition de résolution s'inscrit dans cette perspective.

En effet, dans son exposé d'orientation politique en matière d'élections du 14 mars 2025, le ministre de la Sécurité et de l'Intérieur Bernard Quintin a expliqué la nécessité d'une stratégie, en concertation avec les différents niveaux de pouvoir, de remplacement du matériel et du système de vote électronique qui arriveront à échéance début 2027; le nouveau système devrait être testé en situation réelle voir s'appliquer dès 2029. Cette position a été réaffirmée dans les notes de politiques générales – élections – 2025 et 2026 du ministre de la Sécurité et de l'Intérieur. En outre, ce dernier s'y est montré décidé à avancer sur la question de l'accessibilité pour les personnes en situation de handicap en dialogue avec les associations et organismes pertinents. La présente proposition de résolution se propose d'aiguiller cette démarche en posant certaines balises¹.

Comme le montrent les rapports et avis sur la question, force est de constater que tous ne peuvent aujourd'hui exercer leurs droits politiques sans rencontrer d'obstacles. Or, la jouissance effective de ses droits politiques est une question de dignité du citoyen et de respect des engagements pris par la Belgique en faveur des droits humains. Dans toutes les situations où cela est possible, nous optons donc pour favoriser une participation concrète et physique aux élections.

Partant, il est important que l'accessibilité envisagée soit pensée selon une approche environnementale du handicap qui refuse le handicap comme une propriété intrinsèque de la personne. Suivant cette acception, ce sont les circonstances, l'environnement et les situations, conjuguées aux caractéristiques propres de cette personne qui produisent une "situation de handicap" dans laquelle elle est placée. En outre, cette interprétation est celle qui est retenue dans la définition de la Convention

¹ Exposé d'orientation politique: élections, *Doc. Parl., Ch.*, 2024-2025, n° 0767/021; Note de politique générale: élections, *Doc. Parl., Ch.*, 2024-2025, n° 0856/021; Note de politique générale: élections, *Doc. Parl., Ch.*, 2024-2025, n° 1282/021.

Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap.²

Een betere toegankelijkheid van verkiezingen voor personen in een handicapsituatie is niet alleen een goede zaak voor henzelf, maar heeft ook positieve gevolgen voor alle burgers. Zo hebben alle personen met beperkte mobiliteit (ouderen, gewonden, sterk verzwakte tijdelijk zieken, zwangere vrouwen enzovoort) te winnen bij locaties die fysiek vlotter toegankelijk zijn. Evenzo zijn stemomgevingen en -systemen (inclusief voor elektronisch stemmen) waarvan het ontwerp rekening houdt met personen met een mentale of psychosociale beperking, meteen ook gebruiksvriendelijker voor wie bijvoorbeeld digitaal niet helemaal mee is. Kortom, een betere toegankelijkheid voor personen in een handicapsituatie maakt het voor eenieder gemakkelijker zijn burgerplicht te vervullen.

Daarom stellen de indieners voor om de uitoefening van het burgerschap te bevorderen door inzake handicap een omgevingsbenadering te hanteren. Het komt erop neer dat de hele verkiezingsomgeving toegankelijk wordt gemaakt, en wel door de spelers in het veld te betrekken, in de aanloop naar de verkiezingen te verzekeren dat de verkiezingsinformatie toegankelijk is en dat zelf gaan stemmen daadwerkelijk mogelijk wordt gemaakt, alsook de nadere stemvoorwaarden te versoepelen wanneer zulks relevant is en de toegankelijkheid bevordert. Voorts moet bij overheidsopdrachten met het oog op de verkiezingsvernieuwing rekening worden gehouden met het beginsel van “universeel ontwerp”. Dat houdt in dat producten, toestellen, programma’s en diensten vanaf de start zo worden ontworpen dat ze voor iedereen zo toegankelijk, bevattelijk en bruikbaar mogelijk zijn, zonder specifieke aanpassingen. Daardoor kunnen aanzienlijke extra kosten wegens aanpassingen achteraf worden voorkomen.

Aangezien deelname aan de verkiezingen alleen met zaakkennis kan plaatsvinden, wordt beoogd de verkiezingsinhoud zo toegankelijk mogelijk te maken voor een zo breed mogelijk publiek. Het is de bedoeling daartoe een denkoefening op gang te brengen met de betrokken actoren, meer bepaald de media, via de deelstaten, en de politieke partijen. Tot slot wordt het wenselijk geacht het formaat van de oproepingsbrieven voor de verkiezingen te herzien, teneinde de praktische aspecten van het stemmen bevattelijker te maken voor een zo groot mogelijk publiek, zonder daarbij de noodzakelijke juridische vermeldingen weg te laten.

² OSSORGUINE Marc, “Mettre le handicap en situation: Pour une approche “situationniste” du handicap”, in *Vie sociale et traitements*, vol. 3, nr. 111, 2013, blz. 26-33.

des Nations Unies relative aux droits des personnes handicapées².

Le renforcement de l’accessibilité aux élections pour les personnes en situation de handicap ne limite pas ses effets à ces personnes, elle produit des retombées positives pour l’ensemble des citoyens. Par exemple, faciliter l’accessibilité physique d’un lieu bénéficie également à l’ensemble des personnes à mobilité réduite (personnes âgées, blessées, fragilisées par une maladie temporaire, ou femmes enceintes). Par ailleurs, lorsqu’un environnement et un système de vote – en ce compris électronique – est conçu pour être accessible aux personnes avec un handicap mental ou psychosocial, son usage est aussi simplifié pour les personnes en vulnérabilité numérique par exemple. En bref, renforcer l’accessibilité pour les personnes en situation de handicap participe favorablement à l’exercice de la citoyenneté pour l’ensemble de la population.

C’est pourquoi nous proposons de renforcer l’exercice de la citoyenneté en adoptant une approche environnementale du handicap: il s’agit de rendre accessible tout l’environnement électoral en associant les acteurs de terrain, en effectuant un travail en amont des élections sur la mise en accessibilité de l’information électorale, la mise en accessibilité du vote en personne, un assouplissement des modalités de vote lorsque cela est pertinent et favorise l’accessibilité. Il faut en outre prendre en compte le principe de conception universelle dans le cadre des marchés publics en vue du renouvellement électoral. Ce principe recouvre la conception de produits, d’équipements, de programmes et de services qui puissent être utilisés par tous, dans toute la mesure possible, sans nécessiter ni adaptation ni conception spéciale. Elle permet d’éviter de nombreux surcoûts ultérieurs d’adaptation.

La participation aux élections ne pouvant se faire que de manière éclairée, nous souhaitons rendre les contenus électoraux les plus accessibles possible au plus large panel de la population. Nous proposons, pour ce faire, de mener une réflexion avec les acteurs du domaine, notamment les médias, par l’intermédiaire des entités fédérées, ainsi que les partis politiques. Il nous semble enfin souhaitable de repenser le format des convocations électorales pour rendre les aspects pratiques du vote plus compréhensibles au plus grand nombre, sans pour autant les priver des mentions juridiques nécessaires.

² OSSORGUINE Marc, “Mettre le handicap en situation: Pour une approche “situationniste” du handicap”, dans *Vie sociale et traitements*, vol. 3, n° 111, 2013, p. 26-33.

Ook de opleiding van wie de stembureaus bemant, is voor verbetering vatbaar. Wie in een handicapsituatie verkeert, krijgt te vaak te maken met niet naar behoren ingelichte medewerkers van het stembureau. Dat is niet prettig voor de personen in een handicapsituatie, die hun stemrecht dan moeilijker, met vertraging of ternauwernood nog kunnen uitoefenen, noch voor de medewerkers van het stembureau, die wellicht van goede wil zijn maar door een gebrek aan opleiding niet goed weten hoe met bepaalde situaties om te gaan.

Uit feedback uit het veld blijkt dat in de aanloop naar verkiezingen nog te vaak naar een medisch attest wordt teruggegrepen om personen met een verstandelijke en/of psychische handicap of ouderen vrij te stellen van de stemplicht, wat met name gebeurt in collectieve residentiële voorzieningen. Die praktijk ontnemt personen met een verstandelijke en/of psychosociale handicap hun stemrecht – soms buiten hun medeweten om of tegen hun wil in –, hoewel zij juridisch nog steeds bekwaam zijn hun politieke rechten uit te oefenen. Dat teruggrijpen naar het medisch attest vloeit soms voort uit een gebrek aan middelen van die voorzieningen, maar niettemin zou men zich, gezien het fundamentele karakter van het stemrecht, dringend moeten beraden over passende, evenredige maatregelen om geleidelijk een einde te maken aan dergelijke praktijken. De wetteksten die het gebruik van een medisch attest om medische redenen toestaan, moeten restrictief worden geïnterpreteerd. Gelijklopend daarmee moet de omgeving zoveel mogelijk worden aangepast, teneinde het gebruik van voormelde attesten te beperken.

Voorts blijkt het wenselijk meer in te zetten op flexiblere regels voor de locatie van de stembureaus. Het zal niemand verbazen dat de toegankelijkheid in residentiële ouderenvoorzieningen vanzelf optimaal is. Initiatieven om daar (in overleg met de directie) stembureaus in te richten bevorderen de inclusie van de inwonende ouderen op de hoogdag van de democratie die verkiezingen zijn, en bieden dus ook bezoekers meer toegankelijkheid. Mocht die beproefde praktijk worden uitgediept en uitgebreid tot de opvangcentra voor volwassenen in een handicapsituatie, zou dat niet alleen de inclusie bevorderen, maar het ook voor de bewoners zelf makkelijker maken om te stemmen. Tegelijk heeft ook het brede publiek er een stembureau bij. Initiatieven waarbij het stembureau naar de burger komt (met rondrijdende bussen of mobiele stembureaus) verdienen nader onderzoek om te zien of zij een passend en doeltreffend alternatief kunnen zijn voor mensen voor wie het vanwege een handicapsituatie allesbehalve evident is hun stem uit te brengen.

Ook een versoepeling van de stemregels, met name inzake de keuze van het stembureau in bepaalde omstandigheden, zou een toereikende, relatief goedkope

La formation des acteurs de bureau de vote est également à renforcer: trop souvent les personnes en situation de handicap sont confrontées à un personnel de bureau mal informé; ce n'est confortable, ni pour les uns dont l'exercice du vote est abîmé, ralenti ou entravé, ni pour les autres qui sont confrontés à des situations qu'ils sont incapables de gérer diligemment faute de formation, en dépit de leur bonne volonté.

En amont des élections, les retours de terrain montrent qu'il est encore trop souvent fait appel à la pratique du certificat médical pour dispenser de l'obligation de vote les personnes en situation de handicap mental et/ou psychique ou des personnes âgées, particulièrement dans les structures collectives où résident ces personnes. Cette pratique prive de leur droit de vote – ce parfois à leur insu ou contre leur gré – les personnes en situation de handicap mental et/ou psychosocial qui en font l'objet et qui disposent pourtant de leur capacité juridique à exercer leurs droits politiques. Si le recours au certificat médical découle parfois du manque de moyen des centres, il n'en faut pas moins évaluer la nécessité impérieuse de mettre en place des mesures adéquates et proportionnées pour y mettre progressivement un terme, compte tenu du caractère fondamental que recouvre le droit de vote. Les textes de loi qui autorisent le recours au certificat médical pour raison médicale doivent être interprétés de façon restrictive. Parallèlement, l'environnement doit être adapté autant que possible pour en limiter l'usage.

Il paraît, par ailleurs, souhaitable de travailler sur une flexibilisation de la localisation des bureaux de vote. En premier lieu, force est de constater que les maisons de retraite comportent par nature un niveau d'accessibilité optimal. Les initiatives visant à y organiser des bureaux de vote – en accord avec leur direction – favorisent l'inclusion des aînés dans ce moment de la vie démocratique, et une accessibilité renforcée pour les personnes extérieures qui peuvent s'y rendre. Continuer de promouvoir cette pratique qui a déjà fait ses preuves et l'étendre aux centres d'hébergement pour adultes en situation de handicap, au-delà des enjeux d'inclusion, faciliterait le vote des résidents, en plus de fournir un bureau accessible au public. Les initiatives qui visent à amener les bureaux de vote aux citoyens (comme les bus nomades ou les bureaux mobiles) doivent également être étudiées dans l'optique de déterminer si elles facilitent adéquatement et efficacement le vote des personnes qui en sont éloignées en raison d'une situation de handicap.

L'assouplissement des modalités de vote – et notamment du choix du bureau dans certaines circonstances – pourrait également constituer une solution satisfaisante

oplossing kunnen zijn. Wanneer iemand door een handicap of gezien zijn verblijfplaats moeilijk lange afstanden kan afleggen, kan stemmen in een beter bereikbaar stembureau uitkomst bieden. Opvangvoorzieningen voor personen in een handicapsituatie kunnen niet al hun bewoners naar het bij wet bepaalde stembureau brengen: op verkiezingszondag zijn er minder personeelsleden aan het werk, bevindt het stembureau (dat aan de woonplaats is gekoppeld) zich niet noodzakelijkerwijs in dezelfde gemeente, is er niet altijd voldoende aangepast vervoer en heeft ook het personeel zelf zijn stemplicht te vervullen. Daarom wordt gevraagd de versoepelingsmaatregelen ook in te voeren voor begeleiders, of het nu naasten dan wel zorgprofessionals zijn.

Ook voor personen met een mentale en/of psychosociale handicap is het met de huidige inrichting van de stembureaus vaak moeilijk hun stem uit te brengen. De toeloop, de mentale belasting van de wachtrij, alle omgevingsprikkels enzovoort maken die plaatsen soms bijzonder stresserend voor personen met een autismespectrumstoornis of een mentale of cognitieve handicap. Daardoor kunnen ze niet in gunstige omstandigheden en in alle rust hun stem uitbrengen. Een afzonderlijk stembureau – in die zin dat een bepaald stembureau eerder open zou gaan – zou hun alvast een meer serene en ontspannen omgeving bieden. Meteen zouden de bijzitters hen kunnen begeleiden en hun de nodige tijd en aandacht geven. Dergelijke specifieke tijdvensters om te stemmen zouden ook een goede zaak zijn voor begeleidend personeel en naasten die mensen in een handicapsituatie helpen hun stemrecht uit te oefenen. Door op afzonderlijke tijdstippen te kunnen stemmen zouden zij op verkiezingsdag meer tijd hebben voor de mensen in een handicapsituatie die ze begeleiden. Dat zou een antwoord bieden op de realiteit dat begeleiders zich van hot naar her moeten haasten of moeten kiezen tussen zelf gaan stemmen of tijd maken voor de personen die ze begeleiden.

Tegelijkertijd wordt de federale regering verzocht de vernieuwing van het kies- en het elektronisch stemmaterieel aan te grijpen als een kans om de verkiezingen toegankelijker en inclusiever te maken. Overeenkomstig artikel 22ter van de Grondwet moeten nieuwe procedures beantwoorden aan het beginsel van “universeel ontwerp” (minstens redelijke aanpassingen) waartoe deze resolutie oproept. Het nieuwe materieel moet worden getest in zo waarheidsgetrouw mogelijke omstandigheden en rekening houden met zoveel mogelijk handicaps, teneinde

et peu coûteuse. Lorsque les situations de handicap ou le lieu de prise en charge rendent leurs déplacements compliqués sur de longues distances pour les personnes concernées, permettre de voter dans un bureau plus adéquat est indiqué. Les institutions qui accueillent les personnes en situation de handicap ne sont pas en mesure de permettre à chacun de leurs résidents de se rendre au bureau de vote que la loi détermine: les effectifs sont limités le dimanche des élections, le bureau de vote (lié au domicile) ne se situe pas forcément dans la même commune que la structure d’hébergement, les transports adaptés manquent, et le personnel doit lui aussi assumer son obligation de vote. C’est pourquoi il est également demandé que ces mesures d’assouplissement soient aussi mises en place pour les accompagnateurs, qu’ils soient des proches ou des professionnels.

De même, les personnes en situation de handicap mental et/ou psychosocial éprouvent souvent des difficultés à aller voter dans la configuration classique des bureaux de vote. La concentration des individus, la pression psychologique générée par les files, l’ensemble des *stimuli* environnementaux, etc. en font des lieux particulièrement anxiogènes pour certaines personnes avec un spectre de l’autisme ou certaines personnes avec un handicap intellectuel ou cognitif. Cela constitue à leur égard autant d’obstacles à un vote exercé dans des conditions sereines et propices. Dédier un moment réservé au vote de ces personnes – si elles le souhaitent – en ouvrant un bureau plus tôt dans la commune leur garantirait un environnement plus calme et détendu. Cela permettrait par ailleurs au personnel de bureau de les accompagner en leur consacrant le temps et l’attention nécessaires. De telles plages horaires spécifiques profiteraient également au personnel accompagnant et aux proches qui accompagnent des personnes en situation de handicap dans l’exercice de leur droit de vote. Ainsi, ayant voté pendant ce laps de temps, ces derniers pourraient ensuite disposer de plus de temps le jour des élections pour apporter leur soutien aux personnes en situation de handicap qu’elles assistent. Cela répondrait aux constats actuels que ces personnes accompagnantes courent d’un lieu à l’autre ou doivent choisir entre l’exercice de leur vote et celui de la ou les personnes qu’elles accompagnent.

Cela étant, il est également demandé au gouvernement fédéral de saisir l’opportunité du renouvellement du matériel électoral et du matériel de vote électronique pour rendre les élections plus accessibles et plus inclusives. Conformément au prescrit de l’article 22ter de la Constitution, les procédures nouvelles doivent être élaborées dans une perspective de conception universelle – *a minima* d’aménagements raisonnables – qu’appelle la présente résolution. Le nouveau matériel doit être testé en situation aussi proche que faire se peut des

een duidelijk beeld te krijgen van de impact ervan op de doelgroepen en daaruit conclusies te kunnen trekken.

Ten slotte moet de federale regering regelmatig verslag uitbrengen over de voortgang van de uitvoering van deze resolutie, opdat een en ander bij de volgende verkiezingen wordt toegepast.

conditions réelles et intégrer le plus de situations de handicap possibles pour avoir une idée claire de son impact sur ces publics et en tirer les conséquences.

Enfin, le gouvernement fédéral devra rendre compte régulièrement de l'état d'avancement de l'application de cette résolution pour qu'elle soit effective lors des prochaines élections tenues à échéance ordinaire.

Carmen Ramlot (Les Engagés)
Luc Frank (Les Engagés)
Aurore Tourneur (Les Engagés)
Stéphane Lasseaux (Les Engagés)
Jean-François Gatelier (Les Engagés)
Franky Demon (cd&v)

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

DE KAMER VAN VOLKSVERTEGENWOORDIGERS,

A. gelet op artikel 22ter van de Grondwet, dat het “recht op volledige inclusie in de samenleving, met inbegrip van het recht op redelijke aanpassingen” voor iedere persoon in een handicapsituatie garandeert;

B. gelet op de definitie van artikel 1 van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, door België geratificeerd op 2 juli 2009;

C. gelet op de artikelen 9 en 29 van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, door België geratificeerd op 2 juli 2009;

D. gelet op de positienota van de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap van 19 februari 2018, “Deelname aan het politieke leven – Verkiezingen”³;

E. gelet op het in 2019 uitgebrachte rapport van Unia over de deelname aan de verkiezingen van personen met een handicap⁴;

F. gelet op het memorandum van de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap – Verkiezingen 2024⁵;

G. gelet op advies nr. 2025/15 van de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap van 19 mei 2025 over het stemmen per brief voor kiezers met een ziekte of beperking en kiezers van 75 jaar of ouder;

H. gelet op de analyse van het Collectif Accessibilité Wallonie Bruxelles over de toegankelijkheid van de verkiezingscampagne van juni 2024⁶;

I. gelet op de beleidsnota 2025 “Verkiezingen” van de minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken;

J. overwegende dat de beleidsnota 2026 “Verkiezingen” van de minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken het volgende vermeldt: “In onze democratie is het belangrijk om de organisatie van onze verkiezingen in haar geheel te bekijken. Daarom hebben mijn diensten al begin 2025 overleg opgestart met verenigingen die personen met een handicap vertegenwoordigen, in samenwerking met hun

³ NHRPH, positienota Deelname aan het politieke leven – Verkiezingen, 2018.

⁴ Unia, Rapport over de deelname van personen met een handicap aan verkiezingen, 2019.

⁵ NHRPH, Memorandum van de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap – Verkiezingen 2024, 2024.

⁶ CAWaB, Analyse sur l’accessibilité de la campagne électorale de juin 2024, 2024.

PROPOSITION DE RÉOLUTION

LA CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS,

A. vu l’article 22ter de la Constitution qui garantit “le droit à une pleine inclusion dans la société y compris le droit à des aménagements raisonnables” pour chaque personne en situation de handicap;

B. vu la définition de l’article premier de la Convention des Nations Unies relative aux droits des personnes handicapées, ratifiée le 2 juillet 2009 par la Belgique;

C. vu les articles 9 et 29 de la Convention des Nations Unies relative aux droits des personnes handicapées, ratifiée le 2 juillet 2009 par la Belgique;

D. vu la note de position participation à la vie politique (élections) du Conseil Supérieur National des Personnes Handicapées du 19 février 2018³,

E. vu le rapport de d’Unia sur la participation aux élections des personnes en situation de handicap de 2019⁴;

F. vu le mémorandum du Conseil Supérieur National des Personnes Handicapées – Élections 2024⁵;

G. vu l’avis n°2025/15 du Conseil Supérieur National des Personnes Handicapées relatif au vote par correspondance pour les électeurs malades ou handicapés et les électeurs âgés de 75 ans ou plus du 19 mai 2025;

H. vu l’analyse du Collectif Accessibilité Wallonie Bruxelles sur l’accessibilité de la campagne électorale de juin 2024⁶;

I. vu la note de politique générale 2025 – élections – du ministre de la Sécurité et de l’Intérieur;

J. vu la note de politique générale 2026 – élections – du ministre de la Sécurité et de l’Intérieur qui stipule que: “Dans notre démocratie, il est important d’envisager l’organisation de nos élections de manière globale. C’est pourquoi mes services ont entamé dès le début de 2025 des discussions avec des associations représentatives de personnes en situation de handicap, en collaboration

³ CSNPH, note de position participation à la vie politique (élections), 2018.

⁴ Unia, Rapport sur la participation aux élections des personnes en situation de handicap, 2019.

⁵ CSNPH, mémorandum du Conseil Supérieur National des Personnes Handicapées – Élections 2024, 2024.

⁶ CAWaB, Analyse sur l’accessibilité de la campagne électorale de juin 2024, 2024.

collega's van de gefedereerde entiteiten, met het oog op een betere toegankelijkheid van onze verkiezingen. Dit zal in 2026 worden voortgezet en zal met name betrekking hebben op de vaststelling van toegankelijkheidsnormen voor het nieuwe elektronisch stelsysteem, de opname van nieuwe bepalingen inzake toegankelijkheid in de federale regelgeving, zoals onder meer de verplichte aanwezigheid van een aangepast stemhokje in elk stembureau, de sensibilisering van politieke partijen ruim vóór de verkiezingen over de noodzaak van communicatie die voor iedereen toegankelijk is, alsmede de sensibilisering van de audiovisuele actoren om te zorgen voor een redelijke toegankelijkheid bij de uitzending van verkiezingsdebatten.”⁷;

K. overwegende dat tijdens de verkiezingen van 2024 tal van toegankelijkheidsproblemen zijn vastgesteld voor personen in een handicapsituatie;

L. overwegende dat de politieke rechten, in het bijzonder het stemrecht, grondrechten zijn en een kwestie van burgerlijke waardigheid;

M. overwegende dat de uitoefening van politieke rechten bovendien een kwestie van inclusie is, die aan de legitimiteit van de verkozenen bijdraagt en de diversiteit van de vertegenwoordiging vergroot;

N. overwegende dat het in een pluralistische, inclusieve democratie wenselijk is dat iedereen persoonlijk aan het democratische leven kan deelnemen en dus waar mogelijk fysiek kan stemmen;

O. gezien de omgevingsgerichte benadering van handicaps, waarbij een handicap niet wordt gezien als iemands intrinsieke eigenschap, maar volgens welke iemand zich in een “handicapsituatie” bevindt omdat de omstandigheden, omgeving en situaties, in combinatie met de eigen kenmerken, tot een “handicapsituatie” leiden⁸;

P. overwegende dat toegankelijkheid bij verkiezingen primordiaal is opdat personen in een handicapsituatie hun stemrecht daadwerkelijk en op voet van gelijkheid zouden kunnen uitoefenen, en dat die toegankelijkheid in ruime zin moet worden opgevat, met andere woorden, dat rekening moet worden gehouden met de verscheidenheid aan handicapsituaties en dat de toegang moet worden gewaarborgd tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatiesystemen en -technologieën;

avec leurs collègues des entités fédérées. Ceci afin d'améliorer l'accessibilité de nos élections. Ce travail sera poursuivi en 2026 afin notamment de couvrir les éléments suivants: détermination des normes d'accessibilité du nouveau système de vote électronique; prise en compte dans la réglementation fédérale de nouveaux éléments en matière d'accessibilité comme entre autres la présence obligatoire d'un isolement adapté dans chaque bureau de vote; sensibilisation bien avant les élections des formations politiques à la nécessité d'avoir une communication accessible pour tous les publics ainsi qu'une sensibilisation des acteurs de l'audiovisuel à prévoir une accessibilité raisonnable lors de la diffusion de leurs débats électoraux.”⁷;

K. considérant que lors des élections 2024, de nombreux problèmes ont été constatés en termes d'accessibilité pour les personnes en situation de handicap;

L. considérant que les droits politiques et plus particulièrement le droit de vote sont des droits fondamentaux et une question de dignité du citoyen;

M. considérant que l'exercice des droits politiques répondent également à un enjeu d'inclusion, qui participent à la légitimité des élus et renforcent la diversité de la représentation;

N. considérant que dans une démocratie pluraliste et inclusive, il est préférable que tous puissent prendre part en personne à la vie démocratique et donc voter physiquement lorsque cela est possible;

O. considérant l'approche environnementale du handicap qui refuse le handicap comme une propriété intrinsèque de la personne, mais qui considère qu'une personne est “en situation de handicap” parce que les circonstances, l'environnement et les situations, conjuguées aux caractéristiques propres de cette personnes produisent une “situation de handicap”⁸;

P. considérant que l'accessibilité aux élections est primordiale pour que les personnes en situation de handicap puissent exercer effectivement leur droit de vote dans des conditions d'égalité et qu'elle doit être pensée au sens large, c'est-à-dire qu'elle doit tenir compte de la diversité des situations de handicap et garantir l'accès à l'environnement physique, aux transports et à l'information et à la communication, y compris aux systèmes et technologies de l'information et de la communication;

⁷ Beleidsnota “Verkiezingen”, *Parl.St.*, Kamer, 2025-2026, DOC 56 1282/021, blz. 4.

⁸ Ossorguine Marc, “Mettre le handicap en situation: Pour une approche ‘situationniste’ du handicap”, in *Vie sociale et traitements*, vol. 3, nr. 111, 2013, blz. 26-33.

⁷ Note de politique générale: élections, *Doc. Parl., Ch.*, 2025-2026, n° 1282/021, p. 4.

⁸ Marc OSSORGUINE, “Mettre le handicap en situation: Pour une approche “situationniste” du handicap”, dans *Vie sociale et traitements*, vol. 3, n° 111, 2013, pp. 26-33.

Q. overwegende dat wanneer de toegankelijkheid bij verkiezingen aangepast is voor de meest specifieke profielen, zulks de toegankelijkheid voor iedereen vergroot;

R. overwegende, derhalve, dat een verbeterde toegankelijkheid bij verkiezingen voor personen in een handicapsituatie alle burgers ten goede komt;

S. gezien de vernieuwing van het elektronisch stemmaterieel, zoals in uitzicht gesteld in de beleidsnota's 2025 en 2026 "Verkiezingen" van de minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken;

T. gezien "de ontwikkelingstijd en de vereiste overheidsopdrachten"⁹ voor die vernieuwing;

U. overwegende dat die vernieuwing van het kiesmaterieel een uitgelezen kans vormt om stemmen binnen het bereik te brengen van eenieder, in het bijzonder personen in een handicapsituatie;

V. overwegende dat tal van extra kosten voor aanpassingen achteraf kunnen worden voorkomen via het beginsel van "universeel ontwerp", waarbij producten, toestellen, programma's en diensten zo worden ontworpen dat ze door iedereen zoveel mogelijk kunnen worden gebruikt zonder dat aanpassingen of bijzondere ontwerpen nodig zijn;

W. overwegende dat voormeld vernieuwingsproces aanzienlijke kosten met zich brengt en dat de ontwikkelde oplossingen lang zullen meegaan;

X. overwegende, derhalve, dat het toegankelijkheidsniveau van het nieuwe materieel voor lange tijd de norm zal zijn;

VERZOEKT DE FEDERALE REGERING, met het oog op de volgende verkiezingen binnen de normale termijn:

1. de omgevingsgerichte benadering van "handicap" in de brede zin mee te nemen in de uitwerking en invoering van maatregelen om de toegankelijkheid van verkiezingen te bewerkstelligen en te bevorderen;

2. de relevante nationale organen en verenigingen te betrekken bij de tenuitvoerlegging van deze resolutie;

3. in samenspraak met de gemeenten, in alle opleidingen voor de medewerkers van stembureaus een module op te nemen om hen bewust te maken van begeleiding en omgang met handicapsituaties in de meest brede zin;

⁹ Beleidsverklaring "Verkiezingen", *Parl. St.*, Kamer, 2024-2025, DOC 56 0767/021, blz. 3-6.

Q. considérant qu'un niveau d'accessibilité aux élections qui répond aux profils les plus spécifiques y renforce l'accessibilité de tous,

R. considérant dès lors que le renforcement de l'accessibilité aux élections pour les personnes en situation de handicap, profite à l'ensemble des citoyens;

S. considérant le renouvellement annoncé du matériel de vote électronique dans les notes de politique générale 2025 et 2026 – élections – du ministre de la Sécurité et de l'Intérieur;

T. considérant, "les temps de développements ainsi que les procédures de marchés publics nécessaires"⁹ à ce renouvellement;

U. considérant que ce renouvellement du matériel électoral constitue une occasion à ne pas manquer de rendre le scrutin accessible à tous, en particulier pour les personnes en situation de handicap;

V. considérant qu'une démarche de "conception universelle", à savoir la conception de produits, d'équipements, de programmes et de services qui puissent être utilisés par tous, dans toute la mesure possible, sans nécessiter ni adaptation ni conception spéciale, peut permettre d'éviter de nombreux surcoûts ultérieurs d'adaptation;

W. considérant les coûts importants engagés dans ce processus de renouvellement et la longévité que les solutions développées auront;

X. considérant en conséquence que le niveau d'accessibilité du nouveau matériel sera le standard pour une longue période;

DEMANDE AU GOUVERNEMENT FÉDÉRAL, pour les prochaines élections à échéance normale:

1. d'intégrer l'acception environnementale du handicap au sens large dans l'élaboration et la mise en place des mesures de mise en accessibilité et de promotion de l'accessibilité des élections;

2. d'associer les organismes et associations nationales pertinentes à la mise en œuvre de la présente résolution;

3. d'intégrer, en bonne intelligence avec les communes, dans les formations destinées aux acteurs des bureaux, un module de sensibilisation à l'accompagnement et la prise en charge des situations de handicap au sens large;

⁹ Exposé d'orientation politique: élections, *Doc. Parl.*, Ch., 2024-2025, n° 0767/021, pp. 3-6.

4. met de deelstaten de nodige contacten te leggen opdat de toegankelijkheid van de verkiezingsinhoud wordt geïntegreerd in de beheersovereenkomsten met de media;

5. de situatie te evalueren en passende maatregelen te nemen om de politieke partijen ertoe aan te zetten hun verkiezingsinhoud toegankelijk te maken, met name door een versie van hun programma op te stellen in vlot leesbare, bevattelijke taal;

6. in samenspraak met de deelstaten de locaties door te lichten die gewoonlijk als stembureau worden gebruikt, teneinde een toegankelijkheidsplan voor de verkiezingen op te stellen, waarbij dat plan moet beogen:

6.1. de personen in een handicapsituatie te informeren over de mate van toegankelijkheid;

6.2. de toegankelijkheid te verbeteren via tijdelijke aanpassingen (zoals hellingbanen, extra verlichting, specifieke parkeergelegenheid);

6.3. het gebouw op dat vlak structureel toegankelijk te maken op middellange of lange termijn;

7. werk te maken van een alternatieve, minder ingewikkelde oproeping, in vlot leesbare, bevattelijke taal, als afzonderlijk document dan wel gedrukt op de versozijde van de huidige brief;

8. het stelselmatige gebruik van medische attesten voor personen in een handicapsituatie in residentiële opvangvoorzieningen voor volwassenen te evalueren en passende maatregelen te nemen om die praktijk te beperken;

9. het opzetten van stembureaus in rusthuizen te bevorderen en de uitbreiding naar opvangvoorzieningen voor volwassenen in een handicapsituatie aan te moedigen;

10. te bekijken of mobiele stembureaus en rondrijdende bussen kunnen worden ingezet;

11. de stemregels te versoepelen voor mensen die personen in een handicapsituatie begeleiden bij het uitbrengen van hun stem, bijvoorbeeld met betrekking tot de keuze van stembureau;

12. de stemregels te versoepelen voor de personen in een handicapsituatie voor wie vervoer over lange afstanden moeilijker is (met name wanneer hun begeleiders niet in staat zijn hen naar het gewone stembureau te brengen);

4. de prendre les contacts nécessaires avec les entités fédérées pour que l'accessibilité des contenus électoraux soit intégrée dans les contrats de gestion des médias;

5. d'évaluer et de prendre les mesures adéquates pour inciter les partis politiques à rendre accessibles leurs contenus électoraux en prévoyant notamment une version de leur programme en langage facile à lire et à comprendre;

6. d'organiser, en concertation avec les entités fédérées, un audit des lieux qui servent habituellement de bureaux de vote pour un plan accessibilité lors des élections; ce plan devant avoir pour objectif:

6.1. d'informer les personnes en situation de handicap du niveau d'accessibilité;

6.2. de mettre en œuvre des adaptations temporaires pour améliorer l'accessibilité (ex: plan incliné, éclairage supplémentaire, parking supplémentaire);

6.3. de prévoir une mise en accessibilité du bâtiment à moyen ou à long terme;

7. d'élaborer une convocation électorale alternative moins complexe en langage facile à lire et à comprendre, en supplément ou au dos, par exemple;

8. d'évaluer et de prendre les mesures adéquates pour limiter la pratique systématisée du recours aux certificats médicaux pour les personnes en situation de handicap vivant dans les structures d'hébergement pour adultes;

9. de promouvoir la pratique consistant à installer les bureaux de votes dans des maisons de repos et d'inciter à son élargissement aux centres d'hébergement pour adultes en situation de handicap;

10. d'étudier l'opportunité de mettre en œuvre des bureaux mobiles et des bus nomades;

11. d'assouplir les modalités de vote pour les personnes accompagnant l'exercice du vote des personnes en situation de handicap, par exemple sur le choix de leurs bureaux;

12. d'assouplir les modalités de vote pour certaines personnes en situation de handicap dont le transport est plus délicat sur de longues distances (notamment lorsque les personnes accompagnantes ne sont pas en capacité de les déplacer dans le bureau ordinaire);

13. in elk stembureau een stemhokje in te richten dat aan de verschillende handicapsituaties aangepast is;

14. alle bureaus te verplichten eenvoudige en goedkope initiatieven te nemen om de toegankelijkheid te bevorderen, zoals het tijdelijk vrijhouden van parkeerplaatsen voor personen in een handicapsituatie of het plaatsen van zitbankjes langs de wachtrij;

15. alle stembureaus te verplichten heldere, bevatelijke signalisatie aan te brengen, ook voor personen met een mentale handicap;

16. een door de gemeente zorgvuldig geselecteerd stembureau een uur eerder te doen openen, opdat personen met een mentale of psychosociale handicap zelf hun stem kunnen uitbrengen op een serene en effectieve manier;

17. te onderzoeken of bovenstaande maatregel kan worden uitgebreid tot begeleiders en begeleidend personeel wanneer zij zelf moeilijk in hun stembureau kunnen gaan stemmen wegens de tijd die zij moeten vrijmaken om personen in een handicapsituatie te begeleiden bij de uitoefening van hun stemrecht;

18. met deze resolutie rekening te houden bij het opstellen van de bovenvermelde overheidsopdrachten;

19. bij de vernieuwing van het elektronisch stemmaterieel rekening te houden met de verscheidenheid aan handicapsituaties (zintuiglijk, mentaal-cognitief, psychosociaal, motorisch), vanuit het beginsel van "universeel ontwerp";

20. bij de vernieuwing van het elektronisch stemmaterieel rekening te houden met de digitale kloof en de digitale achterstand (vaak ouderen en kansarmen);

21. voor het nieuwe papieren en elektronisch stemmaterieel testfasen in te plannen in waarheidsgetrouwe situaties, rekening houdend met alle categorieën van actoren en aldus met inachtneming van de verscheidenheid aan handicapsituaties;

13. d'imposer, par bureau de vote, un isoloir adapté aux diverses situations de handicap;

14. d'imposer à tous les bureaux de mettre en place des initiatives simples et peu coûteuses pour favoriser l'accessibilité telle que la réservation provisoire d'emplacements de parking réservés aux personnes en situation de handicap ou la présence de bancs dans les files d'attentes;

15. d'imposer à tous les bureaux de vote de mettre en place une signalétique claire et facile à comprendre, y compris pour les personnes en situation de handicap mental;

16. de mettre en place l'ouverture une heure plus tôt d'un bureau adéquatement sélectionné par commune pour permettre aux personnes en situation de handicap mental ou psychosocial de voter en personne de manière sereine et effective;

17. d'étudier, l'extension de cette mesure aux personnes et au personnel accompagnants dans le cas où ils rencontrent des difficultés à voter dans leur bureau ordinaire du fait du temps qu'ils consacrent à accompagner les personnes en situation de handicap dans l'exercice de leur vote;

18. de prendre en compte la présente résolution lors de l'élaboration des marchés publics mentionnés ci-dessus;

19. de prendre en compte la diversité des situations de handicap (handicaps sensoriels, handicaps mentaux et cognitifs, handicaps psychosociaux, handicaps moteurs) dans le renouvellement du matériel électronique de vote dans une optique de conception universelle;

20. de prendre en compte les situations de fracture et de fragilité numérique (souvent personnes âgées ou précarisées) dans le renouvellement du matériel électronique de vote;

21. de prévoir des phases de test du nouveau matériel papier et électronique en situation proche du réel qui comprend toutes les catégories d'acteurs, ce incluant la diversité des situations de handicap;

22. jaarlijks verslag uit te brengen over de voortgang bij de tenuitvoerlegging van deze resolutie.

17 februari 2026

22. de rendre compte annuellement des avancées dans la mise en œuvre de cette résolution.

17 février 2026

Carmen Ramlot (Les Engagés)
Luc Frank (Les Engagés)
Aurore Tourneur (Les Engagés)
Stéphane Lasseaux (Les Engagés)
Jean-François Gatelier (Les Engagés)
Franky Demon (cd&v)